



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

De Sabbato Sancto. 10.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9500

24 **Quæritur**: An occurrente Festo Annunciat. Beatæ Virginis in Parasceue teneantur fideles interesse Officio prædicto, quod loco Missæ celebratur? & an ratione Festi ministrari possit Eucharistia alijs, quam infirmis? Scio, alicubi edicto Episcopi translatum fuisse hoc Festum cum suo præcepto in diem, quo ex Rubricis recitandum erat Officium; & cum hæc mutatio Festi vniuersalis excedat facultatem Episcopi, de maiorum auctoritate factum esse, tunc credidi; quo casu cessauit prima dubitatio, non autem admiratio, quod Episcopus transferret Festum de præcepto vniuersale, non translatum alibi, neque Romæ à Papa. Immutato igitur Festo, Sacra Rituum Congregatio vetuit Missam fieri hac die de B. Virgine, etiam in Æde Lauretana, etiam ratione concursus populi, seu Festi tituli Ecclesiæ, die 9. Maij 1606. deinde Anno, quo contigit, censuit die 19. *Februarij* 1622. non teneri fideles interesse prædicto Officio.

25 Ad aliud verò dubium, eadem respondit, eadem die, seruandam esse vni-

uersalis Ecclesiæ præsentem consuetudinem, non ministrandi nisi infirmis hac die Eucharistiam. & quidem, licet *Ordo Roman. cum Sacrament. Gregoriano* concedat communionem Clero, & alijs, tamen antiquius, *Augustino teste*. vt dixi, Romani non communicabant hac die. *Innocen. in cap. Sabb. de cons. distin 3.* Sacramenta penitus non celebrari tradit, & in Rubrica nostra Missalis de infirmis tantum est mentio, vt illis reseruetur prædie Sacramentum. *Francol. eadem docet 1 p. c. 30. à nu. 10 de temp. hor. canon. & Alasp. de vet. ritibus lib. 1. obser. 14.* negat, in ieiunio rigoroso, & in mœrore maximo præcis tēporibus Eucharistiam distributam esse.

26 * Abrogatus fuit abusus deferendi nocte in hac Fer. 6. Sanctissimum Sacramentum à S. Congreg. Cardd. super negotia Episcoporum die 22. Martij 1596. vt alienus à ritu, & legitimo sensu S. R. E. quæ occultat his diebus Eucharistiam, & in aliud tempus ideo distulit processionem; & Festum Corporis Christi.

De Sabbato Sancto. X.

1 **S**abbatum hoc antonomasticè appellatur Sanctum, quia ad suscipiendam sancti luminis claritatem noua Ecclesiæ sacro baptismi fonte sanctificatur, *Rupert. lib. 6. cap. 25.* vel quia Sanctus Sactorum quieuit in Sepulchro, *Alcuin.* nullum habet Officium proprie, nam Officium noctis erat sequentis, vt patet ex

benedictione Cerei: *Hac nox est, &c. & ex Collecta Missæ, Durand. lib. 6. c. 78.* ieiunium autem omnino seruandum est, ex *lib. 6. constit. Apost. c. 24.*

Videamus Rubricas eiusdem, & de more nostro, minutioribus additis, eas explicemus.

2 *Hora competenti a cooperiuntur Altaria, & dicuntur Hora, candelis Altaris extinctis, vsque ad principium Missæ. Interim b excutitur ignis de lapide, foris Ecclesiam, & ex eo accenduntur carbones. c Dicta Nona, Sacerdos indutus amictu, alba, cingulo, stola, & pluuiali violaceo, vel sine casula, d astantibus sibi ministris cum Cruce, aqua benedicta, & incenso, e ante portam Ecclesiæ, si commodè potest, vel in ipso aditu Ecclesiæ, benedicit nouum ignem f dicens, &c.*

a *Cooperiuntur Altaria. Habet Duran. libro 6. cap. 8.* quia Christus in resurrectione stolam gloriæ induit. Sed conuenit duplici pallio vestiri Altare, maius, violaceo nimirum super album,

ita, vt remoueri cito queat violaceum circa finem Litaniarum, *Ceremon. Episcop. libro 2. cap. 27.* super Altare candelæ erunt ex cera alba. Cereus etiam benedicendus collocabitur cum suo candela-

O 2 bro

bro in latere Euangelii, *Cærem. Episc. ubi supra*: ante Cereum legile vestitum veste alba, & super illud Missale non apertum.

b *Excuditur ignis de lapide*. Ignis de Christo, qui lapis est in caput anguli: *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 100.* & antiquus ignis extinguendus est, ut lex finem habeat. Antè Zachariæ Papæ tempora Romæ nouus ignis ex lampadibus seruatis in Feria quinta sumebatur, ut scribit *Baronius Anno 751. ex litteris Zachariæ eodem anno datis*. Ritus ergo noster post eundem annum.

c *Dicta Nona*. Non ante Horam Nonam, Urbani II. decreto apud *Baron. Anno 1095.*

d *Astantibus sibi ministris*. Ministri debent esse in violaceis, manipulusque datur Subdiacono ante: *Lumen Christi: in*

Cærem. Episc. libr. 2. c. 28. Cruce in gestare debet Subdiaconus, quem præcedunt Acolythi tres, cum aqua benedicta, thuribulo sine igne cum nauicula, & peluicula cum quinque granis incensi: & hoc eodem ordine procedunt ad portam.

e *Ante portam Ecclesie*. Extra portam passus est Christus, exeamus ad eum, inquit Paulus, ut eum explicat de hoc ritu loquens *Durand. cap. 80.* Crux cum Subdiacono fit in porta ante faciem Celebrantis: ignis autem in foculo super aliquod scamnum coram Celebrante; ubi etiam forcipes ferrei & candelulæ cum lignis sulphuratis parari debent.

f *Dicens*. Manibus iunctis. & Diaconus eleuet fimbriam pluuialis, quando est benedicturus manu ignem, & grana incensi.

3 *Deinde benedicit quinque grana incensi ponenda in Cereo dicens absolute, hanc Orationem.*

Quidam addunt aliam incensi quantitatem vna cum quinque granis benedicendam; sed ad quid? An, ut ea deinde in nauiculam immittatur denuo benedicenda à Celebrante, ut adoleat ignem, & grana? superfluit hæc duplex incensi benedictio, & præter Rubricam. De hisce

granis aperte meminit *Rupert. loco citato cap. 31.* & significari docet aromata a mulieribus empta, ut vngerent IESVM.

Celebrans non dicit, *Oremus*, quasi coniungens nouam benedictionem incensi cum præcedenti benedictione ignis.

4 *Dum benedicit grana incensi, Acolythus assumens de carbonibus benedictis ponit in thuribulo, & finita Oratione supradicta, g Sacerdos de nauicula ponit incensum in thuribulo, benedicens illud more solito: deinde prædicta grana incensi & ignem h ter aspergit aqua benedicta dicens: Asperges me sine cantu, & sine Psalmo, & i ter adolet incenso. Interim omnia luminaria Ecclesie extinguuntur, ut de igne benedicto postmodum accendantur.*

g *Sacerdos de Nauicula*. Supple, à Diacono de more ministrata; qui & ministrat cum osculis asperforium & Thuribulum Celebranti.

h *Ter aspergit*. In medio, à dextris rerum benedictarum, & à sinistris eandem.

i *Ter adolet*. Nimirum, uti aspergit.

5 *Tum Diaconus l indutus Dalmatica albi coloris accipit m arundinem cum tribus candelis in summitate illius triangulo distinctis. n Præcedit thuriferarius o cum Acolytho deferente in vase quinque grana incensi, p sequitur Subdiaconus cum Cruce, & Clerus per ordinem: deinde q Diaconus cum arundine: post eum celebrans. cum r Diaconus ingressus est Ecclesiam, inclinat arundinem, & Acolythus deferens candelam accensam de nouo igne, accendit vnã ex illis tribus candelis desuper positis, & Diaconus eleuans arundinem genuflectit, similiter & omnes alij cum eo, præter Subdiaconum Crucem ferentem, & cantat solus: Lumen*

Lumen Christi. R. Deo gratias. Et procedens ad medium Ecclesie, ibi accenditur alia candela, & iterum genuflexus, ut supra, alius cantat, Lumen Christi. R. Deo gratias. Tertio procedit ante Altare, ubi accenditur tertia candela, & rursus genuflexus, ut prius, adhuc alius dicit, Lumen Christi. R. Deo gratias. Deinde celebrans ascendit ad Altare in cornu Epistola, & Diaconus dat arundinem vni Acolytho, & accipiens librum, petit à Celebrante benedictionem, ut sit ad Euangelium, Sacerdote dicente, &c.

A consecratione luminis incipitur Paschalis solemnitas, quia eternæ lucis contulit claritatē, *Raban. lib. 2. cap. 38.* Idem innuit *Concil. Tolet. 4. can. 8.*

1 Indutus Dalmatica. Ex Ord. Roman. Cur autem ad Diaconum spectat proxima Cerei benedictio, etiam præsentem Sacerdote? *Rup. lib. 6. c. 30.* inferioris, ait, ministri est annunciare Christi resurrectionem, sicut inferior mulierum sexus Apostolis ipsi eandem nunciauit; vel quia Angelum significat, qui mouebat Hebræis Columnam nubis, & ignis, quæ indicat Cereus, ut dicemus, *Gemma loco cit. cap. 102.* Dalmatica festiua est, & ideo congruit benedictioni Cerei; *Exultet iam, &c.* accipit etiam manipulum Diaconus *ex Cere. Episc. lib. 2. cap. 28.*

m Arundinem cum tribus Candelis. De arundine cum Cereo in eadem satis aperta est mentio in *Ord. Rom.* non tamen de tribus candelis; neque interpretes *Ord. Rom.* quicquam indicant de arundine ipsa, candelæ in calce vni quid esse deberent, & deinde distingui in tres, ad designandum mysterium Vnitatis, & Trinitatis Dei fortasse significat arundo

humilitatem passionis Christi, ex qua in fine patuit maior gloria Vnitatis, & Trinitatis Dei. Patuit autem veluti lumen Christi, qui in Trinitate est Deus, vel, *ex Athanas. de passione*, sicut arundo serpentes necat: ita passio Christi diabolum vicit: solet ornari floribus; sed ita ornetur, ut appareat ex parte arundo, non baculus, seu quid aliud.

n Præcedit Thuriferarius. Posito prius incenso à Celebrante in Thuribulum, more solito.

o Cum Acolytho deferente, &c. Nempe à dextris Thuriferarii.

p Sequitur Subdiaconus. Et hic etiam cum manipulo, *ex Cere. Episc. loco cit.* coloris autem violacei.

q Diaconus cum arundine. ad cuius sinistram eat Acolythus cum candela accensa de nouo igne, & si opus est, intra laternam, ne à vento extinguatur in processione.

r Diaconus ingressus. Et cum ingressus est etiam Celebrans post eum (non ante) inclinet arundinem; ut Celebrans quoque genuflectat in Ecclesia.

6 Postea vadit ad pulpitum, & ponit super eo librum, & incensat. A dextris Diaconi stent Subdiaconus cum Cruce, & thuriferarius: à sinistris duo Acolythi, ille qui tenet arundinem, & alius tenens in vase quinque grana incensi benedicta figenda in Cereo. Tunc surgentibus omnibus, & stantibus ut sit ad Euangelium, & Diaconus cantat.

f Diaconus cantat. Non signat librum, neque seipsum. neque imponitur incensum de nouo in thuribulo; quod notasset aliquis Ritualis liber, si de nouo imponendum esset; & verè sufficit impositio incensi facta semel, & proximè in ordine ad *Lumen Christi*, & cereum, ministri vero hinc inde itantes respiciunt librum, ut Diaconus, rectam quasi efformantes li-

neam cum Diacono medio, ita tamen, ut latera, non terga, vertant altari.

7 Quod attinet ad benedictionem Cerei magni, Ordo Rom. habet *Exultet iam, &c.* dicitur esse S. Ambrosij ab *Honor. in Gemma libro 3. capit. 102.* sed excepto proemio, discordat nostra ab Ambrosiana, ut videre est in *Missali Amb.* tribuitur S. Aug. in *Missali Gotico* *T a G. Bibl. PP.*

O 3 Ce-

Gauant. Rubr. Miss.

Cereus autem benedicitur, ex decreto Zosimi Papæ, *Alcuin.* sed Prudentius ante Zosimum cecinit Hymnum de hoc Cereo *Martinus Polonus* auctorem facit Theodorum I. Anno 643. *Baron. Ann.* 418. docet, concessisse Zosimum, ut etiã in Parochijs benedici posset, nedum in Ecclesijs principalibus.

8 Significat autem Cereus Christum resurgentem; & quidem cera corpus, elychnium animam, lumē deitatem designat, ex *Durand. loco cit. cap. 80.* antequã vero illuminetur, repræsenter Columnã nubis; illuminatus autem Columnã ignis, quæ præcedit Cathecumenos hodie transseantes per mare Baptismi, *Idem Durand. ibidem.* Crucis figura in Cereo solet inscribi, ut Christum demonstret Crucifixum, *Rupert. lib. 6. c. 29.* sed grana quinque incensi in formam Crucis in eo confixa idem sonant, & apertè plagas eius quinque, ex eodem *Duran.*

9 Ordo figendi grana est, ut primum in superiori parte, alterum in media, tertium in inferiori, quartum in dextera Cerei, quintum in sinistra.

10 Habet etiam mysterium, quod Diaconus accendit Cereum, non cum candelula, ut aliqui scripsere, sed *immediate* (ait Rubrica) *cum vna ex tribus candelis in arundine positis.* Dicerem ego, tacentibus alijs, sicut tres illæ candelæ inclinã-

tur versus Cereum, & cum vna tantum exijs accenditur; ita Resurrectio Christi est effectus quidem totius Trinitatis, sed potissimum Verbi, quod animam carni rursus vniuit, & immortalitatis gloriosa luce vestiuit; quam rationem afferebam Recognitoribus Missalis, sub Clem. VIII. quando hic ritus fuit stabilitus; & fuit approbatus etiam in *Cerem. Episc. l. 2. c. 27.*

11 Accenduntur deinde lampades. sumpto lumine a Cereo ipso; vel à candelis arundinis, ut sicuti, ex *Alcuino.* Cereus significat nouam gratiam. & doctrinam Christi; ira ab eodem oriri demonstratur, tum gratia, tum doctrina Apostolorum, qui sunt lux mundi; & Christus ipse resuscitatus statim accendit in Apostolis ignem Spiritus Sancti, quando insufflauit, & dixit; *Accipite Spiritum Sanctum,* in ipso die Resurrectionis. *Rupert. lib. 6. cap. 29.*

12 In fine benedictionis Cerei, excepto Papa. Episcopo, & Imperatore, cui additur Electi titulus, si nondum est coronatus, nemo alius nominari debet, inconsulta Sede Apostolica: quicquid scripsere alij; qui tamen hanc additionem pridie fieri prohibent; at, quæ maior est ratio, cum Pius V. in sua Bulla additiones omnes prohibuerit? Sede Rom. vel Episcopali vacante, tacetur nomen Papæ, vel Episcopi.

13 *Completa benedictione Cerei, Diaconus, depositis albis, sumit & violacea paramenta, & vadit ad Celebrantem: qui exiuitur pluuiali, & sumit manipulum & casulam violacei coloris. Postea u leguntur Prophetie x sine titulo: & Celebrans legit eas submissa voce ad Altare in cornu Epistole. In fine Prophetiarum dicuntur Orationes modo subscripto. Ante, vel interim dum Prophetie leguntur, Presbyteri y catechizent cathecumenos baptizandos, & præparent ad baptismum.*

t *Violacea paramenta.* Iuxta titulum 19. 2 part. *Rubr. num. 6. & 7. pagin. 56. & 57.* Crux deponatur in loco decenti: Arundo stabiliatur pede marmoreo præparato, non procul à Cereo.

u *Leguntur Prophetie:* In medio Chori, ait *Cerem. Episcop. lib. 2. cap. 27.* vbi scilicet ab omnibus audiri queat Lector; unde non male illi, qui in ambone, vel an-

te Altare prophetias legunt.

x *Sine titulo.* Tradit *Ordo Romanus*: quia adhuc sine capite Christo, nondum viso ab Apostolis, videtur esse Ecclesia, *Rupert. libro 7. cap. 9.* vel tacentur tituli, ait *Hugo Victorin. de spec. Miss. obser. lib. 3. c. 24.* ne Cathecumenis de Gentilitate venientibus, Hebræorum auctorum nominibus auditis, lectiones vilescant,

scant; vel ad representandum cæcitatem Cathecumenorum, qui nesciunt doctrinæ nostræ originem, *Alcuin.* leguntur autem ad instructionem Cathecumenorum. *Idem.*

Porro quatuor tantum legebantur in *Oraine Romano*, cum tribus Canticis. Primus, qui meminit harum duodecim Lectionum, est *Microl. capit. 53.* & significant duodecim Apostolorum doctrinam, qua erudiuntur Cathecumeni, *Honor. in Gemma libr. 3. capit. 108.* Habetur in *Sacramentario Gregoriano* è nostris prima, 3. 9. 4. 5. 8. 10. & hoc eodem ordine. Lectores autem non osculantur in fine manum Celebrantis, neque recedunt nisi dicto: *Leuate*: à Subdiacono.

15 Cantica tria, siue Tractus, sunt eadem, quæ in *Antiphonario Gregoriano, Ordine Rom. & apud Amalar. lib. 1. cap. 22.* tamen apud nos post 4. 8. & 11. lectionem; & sunt indicia exultationum Cathecumenorum de proximo baptismo, sed non sine timore; unde & Tractus, idest luctus vocantur, *Ruper. lib. 7. c. 9.*

16 Orationes indicant expectationem & desideria Sanctorum Patrum circa redemptionem per Christi Resurrectionem, *Raban. libr. 2. cap. 38.* easque Celebrans dicit, ut in Missa, manibus extensis, & secundum aliquos sunt pars Missæ, ut dicemus.

20 *His expletis, si Ecclesia habuerit fontem Baptismalem, Sacerdos benedicturus fontem, accipit pluuiiale violaceum, & precedente Cruce cum candelabris, & 2 Cereo benedicto accenso, descendit cum Clero, & ministris paratis ad fontem: & interim cantatur sequens a Tractus; Sicut ceruus, &c.*

Baptismus significat mortem, sepulturam, & resurrectionem Christi, *Rom. 6.* & ideo potissimum hac die celebratur, *Ruper. lib. 6. cap. 34.*

2 Cereo benedicto. Portabitur Cereus ante Crucem, *Carem. Episc. lib. 2. cap. 27.*

21 *Postea procedit ad benedictionem fontis, dicens, manibus iunctis.*

De Fontis usu antiquo, *Dion. de Eccles. Hierar. quem matrem adoptionis vocat.*
De consecratione eiusdem *Clem. libr. 7.*

2 y *Catechizent Cathecumenos.* Catechizent. idest, instruant: Cathecumenos, idest, auditores, *Raban. lib. 1. cap. 26.* de ritu vero Cathechizandi pro baptismo, vide *Rituale Romanum Pauli V.*

17 A Ministris illud obseruandum, ut dum Celebrans Prophetias legit, assistant, sicut ad Introitum Missæ, quas & appellat Introitum Missæ huius diei *Hugo Victor. ubi supra capit. 28.* Dum ille Orationes dicit, stant post Celebrantem, vnus post alium: Diaconus dicit genuflectens ante alios, *Flectamus genua*: Subdiaconus surgens ante alios, *Leuate*; excepta vltima Oratione, quia tres pueri, de quibus in vltima Prophetia, noluerunt genua flectere statue Nabuchodonosor, ut alias diximus in *Sabbato Quatuor temporum Aduentus pag. 184.* Celebrans autem nunquam genuflectit, ut dictum est in *Rubr. gener.*

18 Si sedere voluerit, Celebrans post lectam in Altari prophetiam, sedeat ad scannum consuetum, sed nudum, in latere Epistolæ eat autem per viam breuiorem cum ministris, & redeat per longiorem cum debitis reuerentis ante mediū Altaris. nullo modo sedeat ad Altare, quod Episcopo tantum concedi debet.

19 Ordo legendi Prophetias hic erit, ut primas legant minores, postremas maiores, nisi aliud necessitas suadeat.

a Tractus, *Sicut Ceruus, &c.* Est in *Ordine Romano*, cum quo concordat O-ratio sequens, ut manifestè patet, & in *Gregoriano legitur Sacramentario.* * imò & huius ritus meminit *S. August. in Psal. 41.*

Cōst. cap. 43. & Sidon. Apollin. li. 4. epist. 15. plura vide apud *Baron. Anno 132. & Durantum de ritibus lib. 1. cap. 19.*

O 4 22 Por-

22 Porrò sex facit Sacerdos in hac benedictione Fontis; orat, manu rãgit aquã, & format cruces: mutat vocem, sufflat, demittit, & eleuat Cereum in aquam; infundit oleum, & Chrisma, & commiscet.

23 *Orat Deum*, vt sit præsens tantis mysteriis, mouetque in Præfatione astantes in Deum, ad eundem finem, vt Deus audiat.

24 *Manu tangit aquam*, ter. Primo diuidens in formam crucis, à qua pendet effectus Baptismi. Secundo tangit simpliciter, quia manu Sacerdotali opus est; etiam in baptismo, ad fugandos dæmones. Tertio proijciens, & effundens aquam versus quatuor mundi partes; quia baptismus omnes homines attingit, non circuncisio. Facit etiam manu varias cruces super aquam, vt benedicatur à Trinitate per virtutem sanctæ crucis.

25 *Mutat vocem* ter. primo per modum Orationis. secundo per modum Præfationis. tertio per modum Læctionis, vt in Trinitate omnia fiant, & modo humiliter, modo audentius Deus oretur.

26 *Halat ter in modum crucis*, & sufflat ter in modum ✠ vt cum cruce Trinitatem coniugat, à quibus habet vim baptismus, maiorem autem à Trinitate. Valet etiam insufflatio ad expellendos

Dæmones cum ignominia; qui leui flatu expelli queunt à Sacerdote.

27 *Demittit Cereum* in aquam, & eleuat ter, profundè, profundius, profundissimè, vt Spiritus Sanctus sua plenitudine fontem impleat, sicuti quando descendit in specie Columbæ in baptismo Christi, adumbrati in hoc Cereò demerso in aquam: eleuatio autem eiusdem Cerei significat effectum baptismi, qui confert gratiam eleuatem à peccato ad gloriam.

28 *Infundit oleum, & Chrisma*, & commiscet, de quo etiam *Dion. vbi supra cap. 20. part. 2.* vt indicetur coniunctio Christi per baptismum cum populis Ecclesiæ, *aqua multæ, populi multi*, & Christi nomen, idest, vncti, ab oleo & Chrysimate deducitur. Caterum ritus hic totus habetur in *Ordine Romano*. expositio vero sumpta est partim ab *Amalar. li. 1. cap. 25.* partim ab *Honor. in Gemma libr. 3. cap. 3.* partim à *Durand. lib. 6. cap. 81.*

29 *In eodem Ordine Romano* iubetur, vt in Rubrica nostra, aspersio populi cum aqua fontis ante infusionem olei; & eiusdem aquæ reservatio, ad aspergendum in domibus, & alijs locis, ad munditiam Baptizatorum. de qua etiam *Gregor. Tur. lib. 1. de glor. mar. cap. 24.*

30 *Vbi vero non est fons Baptismalis, finita vltima Prophetia cum sua Oratione, Celebrans casulam deponit, & b cum ministris ante Altare procumbit: & alijs omnibus genuflexis, c cantantur Litania in medio Chori à duobus cantoribus, viroque Choro idem simul respondente. Cum autem peruentum fuerit d ad v. Peccatores, te rogamus. Sacerdos & ministri surgunt, & accedentes ad Sacristiam, induuntur paramenti albi coloris pro Missa solemniter celebranda: & interim c accenduntur luminaria in Altari. f In fine Litaniarum cantatur solemniter, Kyrie eleison, & repetuntur, vt in Missa moris est.*

b Cum Ministris. Et hi quoque in Albis procumbunt ex communiore vsu Ecclesiarum Romæ. * deponunt tamen planetas plicatas paulo ante: *Peccatores: Cerem. Episc. libro 2. cap. 27.* quod etiam mihi magis placet, cussini coriacei dari possunt sub eorum capitibus, & Celebrantis.

c Cantantur Litanie. ita *Ordo Romanus.* Litanie, idest, deprecationes, *Ama-*

lar. lib. 1. cap. 28. quibus significatur consortium Sanctorum cum nuper baptizatis, *Raban. libro 2. capit. 28.* Hæ vero non inchoantur apud Fontem, sed apud Altare, *Ceremon. Episcop. libro 2. capit. 28.* Aliqui scripsere geminandum illud: *Per sanctam resurrectionem tuam;* sed nullo antiquo auctore: imò contra Bullam Pij V. quæ additiones prohibet.

d Ad

d *Ad peccatores.* Discedunt in Sacristiam, vt dicitur etiam in *Missali Vatic. volum. 4743.* si vicina est; alioquin in locum vicinorem, & decentem post Altare. omnino ante Altare nemo Episcopo inferior est vestiendus, licet sit loci superior. non enim est illi communicanda. Episcopalis prerogatiua, nisi Mitra utatur.

e *Acceduntur luminaria. Sacramentarium Gregorianum, & Ordo Romanus,* ad

31 *Interim Sacerdos cum Ministris in paramentis albis accedit ad Altare, & dicit Psalmo, Iudica me Deus cum, Gloria Patri, facit Confessionem, vt moris est, in loco consueto. deinde ascendens osculatur Altare, incensat more solito; & finit à Choro, Kyrie eleison, incipit solemniter, g Gloria in Excelsis, h pulsantur Campana.*

g *Gloria in Excelsis.* Habet Ordo Romanus. & *Sacramentar. Gregor.* * Dicat autem prius de more celebrans cum Ministris, submissa voce, *Kyrie eleison, nouies. Ceremon. Pap. l. 2. sect. 1. capit. 57. & 60.*

h *Pulsantur Campana.* iubet Ordo Romanus pulsari ad Litanias; forte, vt populus vocaretur ad initium Missæ. *Durandus cap. 85.* ad Hymnum Angelicum. & conuenit, sicuti cessauere in Hymno eodem Fer. quinta.

Sed adnerre, ne maiores campanæ pulsentur, antequam signum datum fuerit in Cathedrali, seu Matrice Ecclesia, ex decreto Concilij Lateran. sessione 11. sub

32 *Postea Sacerdos dicit, Dominus Vobiscum.*

Quid Episcopus? dicat: *Pax Vobis:* ita Ordo Romanus, contra *Durand. capit. 85.*

33 *Finita Epistola, Celebrans incipit, Alleluia, & totum decantat ter, elcuando vocem gradatim: & Chorus post quamlibet vicem in eodem tono repetit illud idem. Postea Chorus prosequitur, V. Confitemini, &c.*

34 *Alleluia cantatur in cornu Epistole, osculata prius manu à Subdiacono. * & dum cantatur, stant omnes, Cerem. Pap. loco cit. cap. 57.*

Præcedit, *Alleluia, Tractum.* Ordo Romanus. & *Sacrament. Gregor.* & ecce gaudium Paschale, sed non plenum; quia

Agnus Dei, accendi iubent; quia per Agnum Dei Christum lumen fidei communicatum est, *Amalar. libro primo capite 30.* sed & pallium violaceum remouetur ab Altari, ornatur Credentia suis necessarijs ad Missam solemnem, vt supra dictum est.

f *In fine Litaniarum cantantur. & cet.* Monet Ordo Romanus, quod cantari debent ita tardè, vt Sacerdos, & ministri queant procedere ad Altare.

Leone X. sub pœna Regularibus centum ducatorum; & Sacræ Rituum Congregat. die 21. Martij 1609. & ea tantum eo casu pulsabuntur, quæ sunt intra parietes Ecclesiæ: dato deinde signo à Cathedrali, seu Matrice, dabitur etiam (licet detur longè post, *Gloria in Excelsis,*) solemne signum ab omnibus alijs Ecclesijs, cum campanis maioribus. Per Matricem intellige quoque Parochialè in Diocesi; & si plures sint Parochiales, eam, quæ alijs maior est dignitate: nam ante Matricem hanc non sunt pulsandæ à Confratrijs campanæ, ex Decreto S. Rituum congregat. die 9. Februar. 1608.

Tractus luctum significat, vt alias docuimus. Versus tamen, *Confitemini,* est de Psal. 117. cuius titulus est, *Alleluia, Rup. lib. 6. cap. 11.* est ergo lætitia in fine proxima *Hugo Victorin. vbi supra lib. 3. cap. 29.* Versus, & Tractus habentur in *Antiphonario Gregoriano.*

35 *Ad*

35 *Ad Euangelium non portantur luminaria, sed tantum incensum, petitur benedictio, & alia fiunt de more.*

Tradit Ordo Rom. & significantur aromata mulierum ad monumentum, sine lumine fidei; quia putabatur Christum hominem mortuum, *Alcuin.* Deuotio ade-

rat, fides obscura erat, *Dur. loc. cit.* Euangeliū legitur à Celebrante in cornu Euangeli, vt alias, post cantatum à se tertio, *Alleluia.*

36 *Non dicitur, i Credo, sed finito Euangelio, Sacerdos dicit, Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo, & postea. Oremus, i non dicitur, Offertorium.*

Hæc Ordo Romanus.

i *Credo.* Quia nondum Apostoli credebant Resurrectionem Christi.

l *Non dicitur Offertorium.* Quia mulieres sub silentio ibant cum aromatibus ad Sepulchrum, *Alcuin.* neque habetur in *Sacram. Gregor.* Subdiaconus defert

ad Altare vna cum Calice Bursam Corporalium. Ad, *Lauabo*, dicitur, *Gloria Patri.*

37 *De, Communicantes, & Hanc igitur oblat.* vt etiam de *Præfat. propria*, vide supra in *Rubr. gen.*

38 *Dicitur, Pax Domini sit semper vobiscum. sed in pacis osculum non datur. n Agnus Dei, non dicitur, nec o Postcommunio: dicuntur tamen tres consueta Orationes ante Communionem.*

m *Pacis osculum non datur.* Ord. Roman. quia nondum dixerat Christus Apostolis, Pax vobis.

n *Agnus Dei.* Ordo Roman & *Sacram. Gregor.* inquit *Alcuin.* ob silentium mulierum, nõdum credebatur Christus Redemptor animarum ad tollenda peccata mundi. *Durand. c. 85.*

o *Postcommunio.* Hæc omittitur, quia in hac Missa non communicabant, tem-

pore nimirum Durandi, introducta etiã tunc noua consuetudine celebrandi hãc Missam mane; sed in die sequenti communicabant tum Cathecumeni, tum alij, quod nota (contra quosdam, qui gratis oppositum scripserunt) ne communicet alius à Celebrate in hac Missa. noctis, vel *Vesperæ* sunt vice *Postcommunio*, & *Postcommunio*, vt scribit *Durand. loc. cit.*

39 *Post sumptionem Sacramenti, p pro Vesperis in Choro cantatur Antiphona, Alleluia, alleluia, & Psalmus, Laudate Dominum omnes gentes, cum Gloria Patri, in fine, & post repetitur eadem Antiphona, Capitulum, Hymnus, & Versus non dicuntur, sed statim Celebrans in cantu incipit Antiphonam ad Magnificat.*

Non deponitur à Celebrante Casula, vt assumat Pluuiale, quod aliquando fecere perperam nonnulli; quia nondum est finita Missa.

p *Pro Vesperis.* Hoc Sabbatum propriè non habet Officiū, ex *Augustin.* & *Alcuin.* & quæcunque hic habetur pro *Vesperis*, eadem sunt in *Ordine Romano.* si

habet Officiū, hoc terminatur in *Vespera*, nõ in *Missâ*, vt sine fine laudetur Christus, qui morte sua nos redemit, *Durand. ibidem.* Sed verius finitur Officiū in *Missâ*, cum, *Ite, Missa est*, quæstio est de nomine. Porro *Antiphona, Alleluia*, conuenit, vt inchoetur à digniori, qui est in Choro.

40 *Deinde cantatur, Magnificat, cum Gloria Patri, in fine, & fit incensatio, q vt alias in Vesperis. Repetita Antiphona, Celebrans dicit: Dominus vobiscum.*

Mini-

Ministri cū Celebrante dicuntur Psal-
mum, & *Magnificat*, in cornu Epistolæ,
vt stant ad Introitum Missæ.

q *Vt alias*: incensatio item fit eodem
modo, quo initio Missæ, sed præterea in-
censantur alij in Choro.

41 Extra Chorum dicuntur *Vesperæ*,
vt in Breuiario adnotatum est: & nos in
commentarijs Rubr. Breuiarij opportu-
nius de his dicemus.

42 Ad Orationem vltimam vsque ad
finem, omnino seruantur omnia, quæ in
fin. Missæ aliàs præscripta sunt.

43 Peracta Missa, quæritur: An aliæ
Missæ celebrari queant; *Microlog. cap.*
53. concedit, si necesse fuerit, & à Litania
incipere docet, omiſſis Lectionibus, in-
quit, auditis. Negant *Nauarr. cap. 25. nu.*
88 & Francolin. tractatu de tempor. Hor.

Canon cap. 30. num. 2. & 9. quia vsu rece-
ptum est, vt vnum tantum sacrificium fiat
solemne. nullusque est introitus, vt in
Sabbato Pentecostes; nisi dicas cum *Hu-*
gone supra. Lectiones omnes habere vi-
cem Introitus. Vnde & Sacerdos habet
Casulam tunc, & iubetur eas legere sub
missa voce ad Altare. *Sorus in 4. distinct.*
13. quæst. 2. articulo 2. concedit hac lege,
vt celebraretur Superioris concessu, & au-
ct oritate. sed *Azor qui lib. 10. cap. 24. q. 4.*
omnino negat *ex cap. Sabbato distin. 3. de*
conf. vbi dicitur biduo hoc Sacramenta-
penitus non celebrari, concedit à Super-
iore dari posse licentiam tantum, quan-
do iusta adsit causa. puta, quia multi sunt,
qui commodè eo die sacrificio publico
interesse non possunt; quod accidere po-
test, quando Festum Annunciationis in-
cidit in Sabbatum Sanctum, & tunc de
licentia Superioris celebrari posset, aliàs
non, & non nisi post inchoatum saltem
solemne sacrificium, depositoque luctu,
& mœore Ecclesiæ.

44 Quo casu fortè sufficit incipere à
Confessione, qua finita, dicat Sacerdos,
Kyrie eleison, de more, & reliqua cum
Vesperis vsque ad finem Missæ. nam *Gem-*
ma lib. 3. cap. 118. ait Officium huius Mis-
sæ per, *Kyrie eleison*, inchoari: nisi pro, *Ky-*
rie eleison, intelligat cum *Micrologo Lita-*

niam. * Volunt aliqui non dici *Vesperas*
in hac priuata Missa, & pro *ψ. communio*,
dici Antiphonam tantum ad *Magnifi-*
cat, hoc est: *Vespera autem Sabbati*, &c.
& statim orationem: sed fugiendus est hic
casus, non decidendus.

45 Tutiores autem arbitro sententiam
Nauarr. & Francolin. eamque conformio-
rem *cap. Sabbato*, vt non celebretur, nisi
vnica Missa, quæ noctis est, & sub initio
noctis dicebatur tempore Sancti Thom.
in *4. distinct. 13. quæst. 1.* Festi vero, cuius
Officium transfertur, nulla prorsus, quod
ad Missam attinet, haberi debet ratio: &
multo minus votiuæ Missa dici debet, e-
tiam pro re graui.

46 Idem dicerem de cōmunionem Cle-
ri, seu laicorum, in Festo Annunciationis
in Sabbato Sancto; quod non debent alij
communicare in Missa, quæ noctis est: &
ideo non dicitur, *Communio*, vt supra ad-
notaui.

47 De Cereo accendendo in tempore,
Paschali nihil inuenio apud antiquos, nisi
quod *ex Ordine Romano & Microlog. cap.*
53. in Octauis Pasche distribui solitus fuit
Cereus hodie benedictus ergo non vltra
Octauā Paschæ ardebat. In *Annal. Mi-*
norum Luca Vuandigni decretū fuit An-
no 1263. quod in Ordine Minorum ce-
reus Paschalis remaneret vsque ad Ascen-
sionem Domini; & accenderetur in Mis-
sis, saltem diebus festiuis. Sacra Rituum
Congregatio 19. Maij 1607. censuit, regu-
lariter accendi debere ad Missas, & *Ves-*
peras solemnes in triduo Paschatis, in
Sabbato in Albis, & Dominicis vsque ad
Ascensionem in alijs seruandam esse
consuetudinem locorum.

48 Romæ varia est consuetudo, à peri-
rioribus hæc laudatur, vt à latere Euange-
lij ille ardeat à Sabbato Sancto vsque ad
Dominicam in Albis inclusiue, quia est
vnicum Resurrectionis Festum, *ex Ord-*
ine Romano, ad Missam. & ad omnes Ho-
ras. Præterea diebus Dominicis à primis
Vesperis vsque ad secundas, & comple-
torium inclusiue, ad Missam, & Horas:
quia Dominica est repetitio Festi Resur-
rectionis Christi, etiam per annum, ne-
dum

dum Paschali tempore. quem ritum tradit *Sumarius in thes. Sacerdotali. titul. de Cereo Pasch.* nimirum ad utrasque Vesperas, & Missam Dominicam, & in Ascensione ad Omnes Horas vsque ad Euangelium Missam. quod si dicatur Missa Parochialis, seu Conuenualis non solemnis, ad eam item die Dominico accendi potest.

49 Postremo à primis Vesperis Ascensionis Domini, vsque ad finem Euangelij Missam solemnis, seu Parochialis, seu Conuenualis non solemnis: in alijs diebus nunquam.

* 50 Candelam tres, de quibus supra in arundine positam non ultra Vesperas Sabbati Sancti ardere debent: alioquin gratia ardebunt, & sine causa.

De die Sancto Paschæ, vsque ad Festum Trinitatis. XI.

1 **N**obilitas anni, mensis decus, alma dierum, splendor horarum, est Pascha, ex *Rupert. libro 6. cap. 26.* Pascha, id est, transitus, ex vi nominis Hebraei apud *Isid. libr. 1. c. 31.* vel Passio, à Græco verbo *πάσχειν* apud *Innocent. III. in serm.* vel est compositum ex Hebræo & Græco per diuinam dispositionem; quia in passione Christi cum ipso & nos transiimus de morte ad vitam. ita *August. cit. à Durando lib. 6. cap. 86.* celebratur etiam, semper in Dominica ex auctoritate Sancti Petri. apud *Baron. Anno 58. nu. 82.* & meminit *Clemens libr. 5. Constitut. cap. 18.* Itē ex decreto *Pij de cons. distinct. 3. nosse.* postdecimum quartum diem Lunationis primi mensis, & ex decreto *Victoris de cons. d. 3. cap. celebritatem;* tum vt à Iudæis Pascha nostrum distingueretur, tum quia Christus resurrexit die Dominico post 14. Lunam, hoc est, ex *Isid. sup. in 3. hebdomada Luna ob numerum mysticum Trinitatis,* sicut etiam triduo mortuus resurrexit tertia die, qui vixerat triginta tribus annis; in quibus numeris resplendet ternarius numerus: in quo intellige, non modo gloriam Trinitatis; sed salutem omnium qui ante legem, qui sub lege, qui sub gratia extiterē. Hæc ex *Isid. citato & Rupert. lib. 7. c. 14.*

2 Habet Octauam ex institutione Apostolorum, ait *Baron. Anno Domini 58 nu. cit.* infra quam si fiat commemoratio de Simplicio, non tamen dicitur tertia Oratio.

3 Missa vero habet hæc notatu digna. Sequentia auctorem habent hætenus incognitum, de qua *Durand. libro 6. capit. 87.* neq; priores illo meminere, nisi subobscurissime *Honor. in Gemma libro 3. capit. 135.* Graduale adhuc dicitur ex *Sacramentario Gregoriano;* quod, vt alias docuimus, canticum est laborantium, & dicitur propter recens baptizatos, qui gradiuntur ad gloriam, quam resurrectio Christi promittit cum labore. additur, *Alleluia,* duplex, ob spem binam stolæ, animæ & corporis, & vt gradiendo lætentur cum laude Dei. Hæc partim ex *Rupert. libro 8. cap. 1.* partim ex *Hugone Victorin. de spec. Miss. obseruat. libro 3. cap. 32.* notat *Ordo Romanus.* sumi Graduale ex *Psal. 117.* ab hac die vsq; ad Sabb. in Albis, vnde nimirum sumitur & ille versus frequentior, *Hæc dies. &c.* cui *Psalmo* titulus est, *Alleluia,* vt supra diximus, ex *Rupert. libro 7. cap. 11.* Reliqua quæ habentur in Missa huius Festi, & in Octaua propria patent ex dictis in *Rubric. gener.*

Itē, *Missa est,* dicitur cum duplici, *Alleluia* vsq; ad Sabbatum in Albis inclusiuè, in Missis nimirum de Octaua Paschatis, non in ijs, quæ cum paramentis violaceis forte debent cātari, puta, Litaniarum maiorum, seu pro publica necessitate: quia duplex *Alleluia* est proprius ritus Missæ Paschalis, & summa lætitiæ: & meo iudicio, neq; in Missa quacumque votiuâ solemni pro re graui debet dici.

4 Euan-